

Sprawozdanie

II Bałtycki Okrągły Stół

13 maja 2014

Gmach Ministerstwa Środowiska, Wawelska 52/54, 00-922 Warszawa,

Moderator spotkania: Robert Boch, Mediatorzy.pl

Temat przewodni: **Zanieczyszczenie morza substancjami biogennymi pochodzenia rolniczego.**

Dnia 13 maja 2014 roku w siedzibie Ministerstwa Środowiska odbyło się drugie spotkanie z cyklu *Bałtycki Okrągły Stół*. Cykl spotkań jest współorganizowany przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska oraz Fundację WWF Polska. Jego celem jest wspólne szukanie rozwiązań dla kluczowych wyzwań środowiskowych dla Morza Bałtyckiego.

Tym razem dyskusja poświęcona była problemowi eutrofizacji i zanieczyszczeń pochodzenia rolniczego. W dyskusji panelowej wziął udział Min. Andrzej Jagusiewicz - Główny Inspektor Ochrony Środowiska, Min. Krystyna Gurbiel - Podsekretarz Stanu Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi jak również wysoki przedstawiciel Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej, przedstawiciele Centrum Doradztwa Rolniczego w Radomiu oraz specjaliści z zakresu certyfikacji rolnictwa. W dyskusji panelowej brali udział również przedstawiciele Instytutów Badawczych - Stacji Morskiej Uniwersytetu Gdańskiego, Morskiego Instytutu Rybackiego, Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach oraz Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej. Ponadto, w spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele resortów gospodarki i spraw zagranicznych, jak również instytucji rządowych, władz lokalnych, placówek naukowych, a także organizacji pozarządowych zaangażowanych w temat ochrony środowiska Bałtyku.

Główne wnioski ze spotkania:

- Podkreślono konieczność dołożenia przez sektor rolniczy wszelkich starań, aby w stopniu możliwie najwyższym stopniowo zamykać obieg biogenów w gospodarstwach. Ze względu na strukturę gleb w Polsce, warunki przyrodnicze i specyfikę samych biogenów nie jest możliwe aby obieg w rolnictwie był zamknięty w 100%. Rolnicy powinni próbować zwiększać efektywność wykorzystania biogenów. Obecnie średnie wykorzystanie azotu w polskim rolnictwie w produkcji roślinnej wynosi ok 50%, a nadwyżka azotu wynosi 50 kg/ha. Ambitnym i możliwym do osiągnięcia celem byłoby zwiększenie tej efektywności do 70%. Ważna jest więc edukacja rolników i doradztwo w tym zakresie.
- Została przedstawiona propozycja i potrzeba dokonania przez resort rolnictwa szczegółowej analizy nt. tego, ile z 43 000 ton azotu i 7 500 ton fosforu możemy zredukować w podanym przed HELCOM zakresie czasowym.
- Działania przyczyniające się do redukcji biogenów to m.in. zamykanie obiegu biogenów w gospodarstwach i objęcie OSN obszaru, który wynika z analiz IUNG Puławy (17,7% - 19,4% użytki rolne).
- Ze względu na pewne rozbieżności dostępnych danych naukowych, zwłaszcza dotyczących realnej do osiągnięcia przez Polskę redukcji ładunku fosforu, podkreślono potrzebę wymiany i

uwspólnienia danych na poziomie badań naukowych. Podkreślono, jednakże, iż różnice w danych naukowych nie zwalniają sektora rolnictwa z odpowiedzialności. Ponadto stwierdzono, że większość wyników badań w zakresie stężeń N i P prowadzonych przez IMGW oraz MIR jest ze sobą zgodnych, natomiast metodyka różni się w zakresie normalizacji. Podniesiono potrzebę rzetelnego ujednoczenia metodyk normalizacji. W związku z potrzebą głębszej dyskusji w tym zakresie, WWF Polska podjął się zainicjowania grupy eksperckiej, w ramach której podjęta zostanie próba ujednoczenia metodyk liczenia ładunków N i P oraz danych naukowych. Podniesiona została potrzeba zwiększenia częstotliwości badań monitoringowych, poprawa jakości tych danych i lepsze komunikowanie ich zarówno administracji jak i społeczeństwu.

- Przypomniano, że Bałtycki Plan Działań HELCOM jest zobowiązaniem dla Polski przyjętym przez Rząd RP w 2007 r. W rewizji celów HELCOM zostały uwzględnione ładunki transgraniczne oraz opad atmosferyczny, co spowodowało zmniejszenie celów redukcyjnych dla Polski względem pierwotnego Planu Działań o 30% dla azotu i 15% dla fosforu.
- Paneliści zgodzili się, że HELCOM powinien uwzględnić retencję w estuarium Odry przy określaniu celów redukcyjnych. Nie wiadomo jednakże, o ile konkretnie cele te uległyby zmniejszeniu. Ważne, aby prowadzić działania mające na celu osiągnięcie celów redukcyjnych w jak największym stopniu. Pierwszym beneficjentem mniejszej ilości ładunków odprowadzanych Wisłą i Odrą jest Polska – w pierwszej kolejności poprawi się stan wód w Zatoce Gdańskiej i Zatoce Szczecińskiej, a dopiero później stan wód w środkowej części Bałtyku.
- Podkreślono fakt, iż specyficzne warunki fizycznogeograficzne Morza Bałtyckiego wpływają na słabą wymianę wód z Morzem Północnym, wlewy oceanicznych wód słonych są rzadkie i odbywają się przy spełnieniu specyficznych warunków meteorologicznych.
- Ważnym czynnikiem, który wpływa na „ucieczkę” biogenów z gospodarstw jest erozja gleb (duży udział gleb lekkich sprzyja temu procesowi), dlatego też, jak podkreślono, rolnicy powinni być edukowani w zakresie ograniczania erozji gleb, m.in. poprzez stosowanie stref buforowych.
- W grupach roboczych, spotkaniach międzynarodowych i krajowych, podczas których dyskutowane są dane naukowe i podejmowane wiążące decyzje, powinni brać udział naukowcy, eksperci z danych dziedzin. Jako przykład podano struktury Europejskiej Agencji Środowiska, do której dotychczas nie zgłosili się żadni polscy naukowcy. Niezbędna jest więc inicjatywa i potrzebna większa aktywność polskich naukowców.
- Wyrażona została obawa, iż skutki eutrofizacji mogą stać się wymówką przy niepowodzeniach działań ochronnych w ramach planów ochrony dla obszarów Natura 2000.
- Podkreślono kwestię niewystarczającej zdaniem Komisji Europejskiej implementacji Dyrektywy Azotanowej w Polsce oraz dotychczasowych ograniczeń związanych z brakiem porozumienia między resortem rolnictwa a resortem środowiska w zakresie rozszerzenia strefy Obszarów Szczególnie Narażonych na zanieczyszczenie azotanami pochodzenia rolniczego. Komitet Stały Rady Ministrów odrzucił projekt programu działań na całym terytorium kraju. Taki program zwalniałby Polskę z obowiązku wyznaczania szczególnych stref zagrożenia.

- Wskazano na potrzebę ścisłej współpracy wielu resortów w przyjęciu Programu Ochrony Wód Morskich, stanowiącego jeden z etapów wdrażania Ramowej Dyrektywy UE ws. Strategii Morskiej.
- Podkreślono znaczenie wiedzy, nie tylko wśród rolników, ale również wśród decydentów, samorządów, mediów, całego społeczeństwa.
- Zamiast przenosić odpowiedzialność na inne sektory, wszyscy powinniśmy czuć się odpowiedzialni za ograniczenie eutrofizacji, w każdym momencie i każdej dziedzinie sektora gospodarczego.
- Jako przykład podnoszenia poziomu wiedzy wśród rolników wymieniono kampanię edukacyjną prowadzoną obecnie przez MRiRW oraz IUNG Puławy nt. efektywnego gospodarowania nawozami.
- W obszarze rolnictwa wykorzystywane są, i nadal powinny być, zarówno narzędzia motywujące (fundusze, dopłaty) jak i regulacyjne (m.in. zakazy i nakazy), m.in. w ramach Wspólnej Polityki Rolnej. Dla zamknięcia obiegu biogenów w rolnictwie kluczowy jest II filar WPR, który w nadchodzącej perspektywie finansowej 2014-2020 nie będzie wystarczająco wspierany. Pojawiła się również sugestia, iż nawozy, wzorem herbicydów powinny być droższe, nie byłyby wówczas tak marnowane w gospodarstwach – obecnie są zbyt tanie.
- Kluczowe praktyki rolno-środowiskowe nakierowane na ochronę wód, takie jak m.in. strefy buforowe, rolnictwo precyzyjne, zadrzewienia i zakrzewienia śródpolne, ale też doradztwo zlewniowe, powinny otrzymać odpowiednie wsparcie finansowe, które w obecnym kształcie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 jest znacznie zredukowane. Konieczne jest też zapewnienie wsparcia dla projektów rolno-środowiskowych, takich jak np. promocja najlepszych praktyk rolniczych.
- Administracja powinna zwracać większą uwagę na inne kanały komunikacji, niż oficjalne pisma. Bezpośredni dialog jest bardzo potrzebny, czego przykładem jest *Bałtycki Okrągły Stół*.
- Dotychczasowe doświadczenia należy wykorzystać przy nadchodzącej dyskusji na temat planowanej Dyrektywy Fosforanowej, aby uzyskać pełną akceptację wszystkich zaangażowanych resortów.
- Podkreślono pilną potrzebę udziału przedstawicieli MRiRW w renegocjacji Aneksu III do Konwencji Helsińskiej, co w konsekwencji przełożyłoby się na implementację Bałtyckiego Planu Działań HELCOM.
- Podczas dyskusji podkreślono także potrzebę pełniejszych danych m.in. o ładunkach ze źródeł punktowych (obecnie brak w zasadzie danych, potrzebny jest obowiązek prawny); w sektorze rolniczym prowadzony jest monitoring wód glebowo-gruntowych dla azotanów i fosforanów – należałoby oszacować jak dane te się przekładają na azot ogólny i fosfor ogólny. Te oznaczenia pozwoliłyby nawiązać bezpośredni dialog sektora rolnictwa z oczekiwaniami ze strony HELCOM.

Po raz kolejny *Bałtycki Okrągły Stół* okazał się sukcesem i niezwykle potrzebnym forum wymiany danych, opinii, stanowisk oraz platformą do dyskusji. Podjęty dialog przedstawicieli różnych resortów i instytucji oraz wypracowane wnioski są kolejnym krokiem do ograniczenia eutrofizacji Morza Bałtyckiego.